

Pisanja slovenskoga časopisa Odmev 1932. i 1933.

Filip Škiljan

Institut za migracije i narodnosti

SAŽETAK: Autor se u tekstu bavi analizom pisanja slovenskoga časopisa *Odmev*, koji je izlazio u Zagrebu 1932. i 1933. U uvodnome dijelu donosi osnovne informacije o Slovincima u Zagrebu i njihovu djelovanju kroz društvene organizacije, a potom donosi tematsku podjelu članaka u časopisu i komentare uz pojedine dijelove članaka. Na kraju donosi kompletnu bibliografiju članaka objavljenih u časopisu *Odmev* u dvije godine izlaženja.

Ključne riječi: *Zagreb; Slovinci; međuratno razdoblje.*

O Slovincima u Zagrebu i o društvu Narodna knjižnica i čitaonica u Zagrebu u prvooj polovini XX. stoljeća

U Zagrebu su Slovinci u razdoblju neposredno prije Prvoga svjetskog rata i nakon Prvoga svjetskog rata bili najbrojnija nacionalna skupina nakon Hrvata. Prema popisima stanovništva grada Zagreba vidljiv je konstantan rast ove nacionalne skupine. Broj Slovenaca 1890. iznosio je 5814 od ukupno 37 529 stanovnika grada Zagreba, 1900. 6027 od 61 002 stanovnika, 1921. 8699 od 108 674 stanovnika, a 1931. 17 627 od 185 581 stanovnika grada Zagreba.¹ Godine 1929. ustanovljena je *Slovenska knjižnica i čitaonica* u Zagrebu, iz koje će se poslije razviti *Kulturno-prosvjetno društvo Slovenski dom*. Dr. Fran Zavrnik², profesor na Veterinarskom fakultetu u Zagre-

¹ Szabo 1995: 85–105; HDA, fond Državni zavod za statistiku, kutija 55, fascikl 70, Prisutno stanovništvo prema vjeroispovijedi i materinjem jeziku, popis 1921. i 1931.

² Fran Zavrnik rođen je 1888. u Zgornji Volčini u Slovenskim Goricama. U Beču je diplomirao veterinarsku medicinu 1913., a 1914. doktorirao je iz histologije. Godine 1919. postao je pokrajinski veterinar u Ptuju, a iste ga je godine prof. Eugen Podaubsky pozvao da preuzme profesorski položaj na Visokoj veterinarskoj školi u Zagrebu. Od 1919. do 1921. radi kao veterinar u Murskoj Soboti. Godine 1921. postaje rektor Visoke veterinarske škole u Zagrebu, a od 1931. do 1934. bio je dekan Veterinarskoga fakulteta u Zagrebu koji je nastao iz Visoke veterinarske škole. Od 1931. jedan je od osnivača znanstvenoga časopisa *Veterinarski arhiv* kojega je urednik bio tri godine. Godine 1930. i 1936. bio je urednik *Veterinarskog kalendara*, a 1938. piše posebnu brošuru o veterinarstvu, a sudjeluje i u projektu organizacije veterinarske službe. Za Drugoga svjetskog rata ustaše su ga zatvorili u logoru Stara Gradiška. Nakon završetka rata

bu, održao je prvi sastanak toga društva 2. listopada 1929. u Gundulićevoj 29. Na sastanku organizacijskog odbora dogovorena su pravila djelovanja Društva, koja su poslana Redarstvenom ravnateljstvu u Zagrebu. Za osnivanje toga društva bilo je potrebno dobiti i potporu *Slovenskoga prosvjetnog društva*, koje je osnovano godinu dana ranije (1928). *Slovensko prosvjetno društvo* imalo je istu namjenu kao i *Slovenska knjižnica i čitaonica*.³ Nakon proglašenja diktature kralja Aleksandra Karađorđevića Društvo je promijenilo ime: *Slovenska knjižnica i čitaonica* dobila je naziv *Narodna knjižnica i čitaonica*. Dana 9. studenoga 1929. veliki župan Zagrebačke oblasti potvrdio je pravila *Narodne knjižnice i čitaonice*, pa se taj dan uzima za rođendan današnjega Društva *Slovenski dom*. O osnivanju Društva izišlo je nekoliko članaka u dnevnim novinama, a prvih 150 knjiga za knjižnicu darovali su članovi Društva i uredništvo časopisa *Jutro*. U prva četiri mjeseca nakon ustanovljivanja Društvo je imalo 211 članova.⁴ Prvi njegov predsjednik bio je dr. Fran Zavrnik (od 1930. do 1933), a potom je tu dužnost obavljao (do 1938) dr. Boris Zarnik⁵. Poslije njega je na čelu Društva opet bio Fran Zavrnik (samo godinu dana), a zatim ponovno Boris Zarnik.⁶ Za Drugoga svjetskog rata predsjednik Društva bio je Hinko Nučić. Društvo je do 1934. bilo smješteno u Gundulićevoj 29, zatim u ulici Kraljice Marije (današnja Hebrangova), a potom u Berislavićevoj ulici 11. Nakon 1940. preselilo se na Tomislavov trg 19. Društvo od samih početaka nije imalo sreće s izborom imena. Ubrzo nakon njegova osnutka, kao što je napomenuto, ime *Slovenska knjižnica i čitaonica* promijenjeno je u *Narodna knjižnica i čitaonica*. Međutim, 1936. naziv se ponovno mijenja. *Narodna knjižnica i čitaonica* postaje *Narodni dom*. Ministarstvo prosvjete u Beogradu zahtijevalo je da sve knjižnice moraju posjedovati točne podatke o djelovanju, podatke o časopisima i knjigama i o članstvu, a knjižnica Društva nije raspolagala svim potrebnim informacijama. Uređenje točne evidencije vrlo bi vjerojatno zahtijevalo zapošljavanje još neke osobe, za što u Društvu nije bilo novca, pa je najlakše bilo promijeniti

---

Zavrnik se seli u Ljubljanu i ondje postaje ravnatelj Veterinarskog znanstvenog zavoda Slovenije. Godine 1947. postaje profesor na Fakultetu za agronomiju i šumarstvo, gdje je preuzeo katedru za fiziologiju s anatomijom, histologijom i embriologijom. Od 1954. do 1956. bio je dekan fakulteta, a 1957. prodekan. Umro je 1963. godine. (Jerman, Todorovski 1999: 20–21).

³ Jerman, Todorovski 1999: 5–6.

⁴ Jerman, Todorovski 1999: 8.

⁵ Boris Zarnik rođen je 1883. u Ljubljani. Medicinu i filozofiju studirao je u Jeni i u Wuerzburgu, gdje je doktorirao iz zoologije. U Carigradu je predavao tri godine (1915. – 1918.). U Zagrebu je Zarnik 1919./1920. postao dekan Medicinskoga fakulteta. Postavio je temelje studija darwinističke teorije. Uspio je organizirati i moderno opremiti Morfološko-biološki zavod Medicinskoga fakulteta na kojem je djelovao sve do umirovljenja 1942. godine. Djelovao je i u Hrvatskome prirodoslovnom društvu i bio njegov predsjednik, a po njegovu nacrtu nastao je i Oceanografski institut u Splitu. Bio je jedan od osnivača antropološke sekcije Sociološkoga društva. Umro je u Zagrebu 1945. godine. (Jerman, Todorovski 1999: 22).

⁶ Jerman, Todorovski 1999: 9.

njegovo ime.⁷ Zanimljivo je da je broj članova Društva do 1930. porastao na 1023. Od toga je njih 270 bilo službenika i radnika, 170 obrtnika i trgovaca, 105 pomoćnika obrtničkih i trgovačkih, đaka 97 i slobodnih zanimanja 20.⁸ Članovima su mogle postati samo punoljetne osobe, stalno nastanjene u Zagrebu, koje su imale državljanstvo Kraljevine Jugoslavije i koje su bile slovenskoga podrijetla. Članovima nisu mogli postati studenti i đaci iz Slovenije koji su studirali u Zagrebu ako u Zagrebu nisu imali stalno prebivalište. Bez obzira na članstvo, oni su mogli sudjelovati u omladinskoj sekciji Društva. Osim toga, tko nije ispunjavao ove uvjete, tj. tko nije mogao biti redoviti član Društva, mogao je postati njegov potporni član.⁹ Rad članova odvijao se u šest sekcija: knjižnici, kojom su upravljali Zvonko Mesarič i Radoje Hudoklin, pjevačkom zboru, koji su vodili Robert Zalokar, Srećko Kumar, Slavko Recelj i Avgist Arselin, odjelu za zabave, organizator kojega je bio Hugo Rumpret, omladinskom odjelu, kojega su voditelji bili Lavtižar i Jožica Mervar, plesnoj sekciji, koje su animatori bili dr. Bone i Obadova (nisu poznata imena), i šahovskom odsjeku, koji su vodili Accetta (nije poznato ime), Metod Špindler, Ivo Likar i Viktor Deu.¹⁰

Pokretanje časopisa Odmev, razlog njegove kratkovječnosti i njegov tematski profil

Društvo je 1932. počelo izdavati svoje glasilo pod nazivom *Odmev*, prvi broj kojega je izišao 31. listopada 1932. godine. Urednik *Odmeva* bio je isprva Janko Schweiger (prva tri broja), a početkom 1933. na tome ga je mjestu zamijenio Milutin Širca (prvi broj u 1933.), a potom je urednik postao dr. Fedor Mikič (posljednjih šest brojeva). List je izlazio u opsegu od četiri do šest stranica, a godišnja je pretplata iznosila 10 dinara. Uredništvo je bilo smješteno u Gundulićevoj 29, a glasilo je tiskala *Zadružna štamparija* u Berislavićevoj 10 u Zagrebu. Međutim, *Odmev* je izlazio relativno kratko: ugasio se već 5. kolovoza 1933. (izišlo je deset brojeva).¹¹ Razlog gašenju bila je nemogućnost financiranja tiskanja, budući da se glasilo financiralo samo, objavljivanjem oglasa i reklama te dobrovoljnim priložima. Glasilo zagrebačkih Slovenaca *Odmev* otkriva nam mnoge elemente iz života slovenskih društava u Zagrebu i općenito iz svakodnevice zagrebačkih Slovenaca. Iščitavajući svih deset brojeva *Odmeva*, iz tematike lista možemo izlučiti ove teme:

- a) pitanja djelovanja slovenskih društava u Zagrebu
- b) tekstovi vezani uz pojedine obljetnice, tekstovi povijesnoga karaktera

⁷ Jerman, Todorovski 1999: 10–11.

⁸ Jerman, Todorovski 1999: 11.

⁹ Jerman, Todorovski 1999: 15.

¹⁰ Jerman, Todorovski 1999: 13.

¹¹ O *Odmevu* vidi u: Jerman, Todorovski 1999: 27–29.

- c) tekstovi vezani uz Slovence izvan granica Jugoslavije
- d) informacije o djelovanju znamenitih Slovenaca u Zagrebu
- e) moralističko-filozofski tekstovi
- f) informacije o pojedinim događajima
- g) reklame

Informacije Odmeva o društvenom životu Slovenaca u Zagrebu i animacijska funkcija tog časopisa

Najopsežnije su informacije vezane uz djelovanje slovenskih društava u Zagrebu. Časopis *Odmev* pokrenut je upravo zato da bi informirao zagrebačke Slovence o djelovanju kulturno-prosvjetnih slovenskih društava u Zagrebu. U uvodniku prvomu broju za 1932. godinu stoji da je »*Narodna knjižnica i čitaonica* ponosna na svoj uspjeh što ga je u tako kratkom roku postigla«. Ističe se kako je Društvo osnovano »za sve one tisuće koji zaslužuju kruh radom svojih ruku«. Zavrnik, tadašnji predsjednik Društva, ističe kako je »potreba rodila naš list«. »Nas je već toliko da nam manjka međusobna veza... Mi se ne sramimo, štoviše želimo upoznati javnost s našim radom i našim Društvom.« Zavrnik najavljuje da će *Odmev* izlaziti redovito na četiri stranice i da će donositi vijesti iz Društva, kao i druge novosti koje zanimaju zagrebačke Slovence. Također napominje da *Odmev* treba služiti kao »narodno glasilo« i da mu je glavni cilj i zadatak »uspjeh i napredak zagrebačkih Slovenaca«. ¹² Već u trećem broju ističe se kako je »za nas glavno, da nam (*Odmev*) predstavlja najistinskiju vezu među našim brojnim članovima, za koje niti izdaleka naši društveni prostori ne bi bili dovoljno veliki, kada bi se željeli svi odjedanput u njima skupiti«. ¹³ U uvodniku broju jedan pod naslovom *Kaj hočemo?* Zavrnik ističe da Slovenci u Zagrebu »nisu ugroženi, da nemaju narodnog neprijatelja protiv kojeg bi se morali boriti«. »Ne bi bila niti velika šteta da se pojedinci utope među Hrvate ili Srbe, kada smo svi pripadnici jugoslavenskog naroda koji je nekada bio jedinstveniji negoli je danas.« O jedinstvenosti jugoslavenske nacije tada je bilo moderno pisati. Zavrnik piše kako su Srbi, Hrvati i Slovenci nakon 1918. donijeli u novu državu svaki svoje posebnosti koje su im trebale služiti kao podloga za daljnji zajednički napredak kulturnoga i prosvjetnoga života. »Sve što smo donijeli iz svoje uže domovine to moramo i dalje održavati u zajedničku korist.« Zavrnik poziva u *Narodnu knjižnicu i čitaonicu* sve one koji su se školovali, ali i one koji nisu. Osnovna ideja *Narodne knjižnice i čitaonice* bila je u tome da se »formiraju pojedini odjeli u kojima će se naći oni koji imaju skupne

¹² *Odmev*, leto I, št. 1, 1–2.

¹³ *Odmev*, leto I, št. 3, 1.

interese (obrotnici, radnici, služavke)«. Zavrnik također ističe kako čitaonica »ne može biti propagandist slovenske kulture među braćom Hrvatima«. ¹⁴ Time želi reći da je *Narodna knjižnica i čitaonica* zapravo mjesto gdje će se zagrebački Slovenci sastajati. Ipak, čini se da je *Narodna knjižnica i čitaonica* imala i veći značaj od sastajališta Slovenaca; već je na svojem početkom bila i kulturna ustanova Slovenaca koja je i među neslovincima širila slovensku kulturu i jezik.

Do kraja prve godine postojanja Društvo je imalo 1300 knjiga, a 1931. godine broj knjiga je porastao na 2265. Godine 1932. povećavao se i broj članova. Tako je članstvo poraslo s 54 na 332 člana. U 1932. godini knjižnica je imala 2600 knjiga, a od toga je »na slovenskom jeziku bilo 1530, 620 na srpsko-hrvatskom, 450 na njemačkom i 100 na ostalim jezicima«. ¹⁵ U 1932. godini nabavljene su još 333 knjige. ¹⁶ Zanimljiv je podatak da je najveći broj knjiga koji je jedan član knjižnice pročitao bio 148. ¹⁷ U 1932. godini najčitanije je bilo djelo Vladimira Leustika *Gadje gnezdo* koje je u godini dana pročitano čak 22 puta. Od ostalih slovenskih pisaca čitani su Finžgar, Podlimbarski i Kraigher, a od hrvatskih pisaca Šenoa, Kumičić, Deželić i Krleža. Od stranih pisaca najzastupljeniji su bili London, Hašek, Dostojevski, Tolstoj i Sienkiewicz. ¹⁸ Čitaonica, koja je bila otvorena svakoga dana od 10 do 21 i u kojoj je uvijek dežurao jedan član Društva, dobivala je 40 listova, a od toga 16 političkih dnevnika i tjednika. ¹⁹ Ostali su listovi bili književnog, obiteljskog, zabavnog, omladinskog, gospodarskog, zdravstvenog i sportskog karaktera. ²⁰ Ubrzo se kao problem knjižnice javio nedostatak prostora i neredovito vraćanje knjiga. ²¹ Knjige su se posuđivale na rok od četrnaest dana, a ako se knjiga nije vratila u propisanom roku, knjižničar »opominje posudioca na njegov račun dopisnicom ili po poslaniku«. Tko tjedan dana nakon opomene ne vrati knjige, može biti tužen, a Društvo je moglo posuditelja koji nije vratio knjige optužiti za krađu i pronevjeru. ²² U *Odmevu* su se redovito objavljivala imena i prezimena onih koji nisu vratili knjige na vrijeme. U prvome broju iz 1933. izlazi članak vezan uza slovenske knjige i »*Dan lepe knjige u Sloveniji*«.

¹⁴ *Odmev*, leto I, št. 1, 1–2.

¹⁵ *Odmev*, leto I, št. 1, 2.

¹⁶ *Odmev*, leto II, št. 2, 4.

¹⁷ *Odmev*, leto II, št. 2, 4.

¹⁸ *Odmev*, leto II, št. 2, 4.

¹⁹ Među novinama i časopisima koje je čitaonica dobivala bili su *Slovenski narod*, *Ĵutro*, *Slovenec*, *Delavska pravica*, *Domaći prijatelj*, *Zdravje*, *Naša obzorja*, *Nova doba*, *Ljubljanski zvon*, *Lovec*, *Planiški vestnik*. Neke je časopise čitaonica kupovala, a druge je dobivala na dar od svojih članova (Jerman, Todorovski 1999: 14).

²⁰ *Odmev*, leto I, št. 1, 2.

²¹ *Odmev*, leto I, št. 3, 1.

²² *Odmev*, leto II, št. 3.

»Zapitajmo se kako je kod nas s kupovanjem slovenskih knjiga i revija. Nas je 30 000 (mislí na Slovence u Hrvatskoj, op.a.), a nemamo niti jedne svoje institucije gdje bi imali na raspolaganju sve slovenske knjige, revije i časopise. Najviše o tome brine naše Društvo. To nije dovoljno. Pojedinci se brinu o tome, ali sudeći po izlozima ovdašnjih knjižara zanimanje za naše kulturne produkte je tako malo, da se ovdašnjim knjižarima ne isplati žrtvovati za raspacavanje slovenskih knjiga i revija veće svote. Uloga našeg društveno-prosvjetnog odsjeka bila bi da putem predavanja i diskusija pobudi za našu literaturu zanimanje koje joj po njezinoj vrijednosti i pripada.«²³

Jedan od posebnih odjela bio je pjevački odjel, koji je od jeseni 1930. imao 78 članova (pjevača i nepjevača, od kojih su 42 pjevali u zboru) i koji je ponajviše nastupao na različitim društvenim događajima koje je organiziralo društvo. Već u drugom broju *Odmeva* spominju se 22 pjevačice i 35 pjevača koji su izvodili samo lakše slovenske pjesme.²⁴ Prvi veći nastup imali su 9. svibnja 1931. u dvorani *Kola*. Pjevačke su se probe održavale tri puta tjedno od 20 do 22 sata, a vodio ih je Franc Kocjančič.²⁵ Pjevački zbor je, koliko se čini iz napisa u *Odmevu*, bio jedna od slabijih točaka društva. Naime, čini se da su na priredbi koja je bila organizirana za Svetoga Nikolu 1932. izvedbe zbora bile neprofesionalne, a da je uzrok tomu bio neredovito pohađanje zbornskih proba.²⁶ O tome problemu posredno saznajemo i iz ovoga citata: »Naše članice i članovi nisu u 99% slučajeva ljudi koji su naslijedili milijune. Naša švelja i obrtnik nisu špekulanti, hohštapleri, nego su po svojem pozivu skromni, solidni i poštteni radnici koji se muče i rade cijeli dan za malu nadnicu. Navečer dođu u Društvo, da pogledaju časopise i revije, da saznaju što je u gradu i drugdje novo, da se malo razve-sele i opuste. Stoga im nije mnogo važno što kaže ovaj ili onaj stručnjak o njihovu pjevanju... Dotle dok nemamo u Zagrebu mecena koji bi mogli žrtvovati (novac) za slovensko pjevanje, treba raditi ono što je moguće.«²⁷ Problemi kvalitete rada pjevačke sekcije ponekad su mogli biti izazvani i pogrešnim motivacijama kakvima su u izvjesnim trenucima skloni pojedini pjevači-amateri. Na to aludira jedna misao suradnika časopisa: »Često se čuje: 'Ah, što imam od toga ako idem u pjevački zbor, što ću pjevati za užitak drugima? ... Ali, pravi je pjevač skroman idealist koji ne računa na nagradu. Njegova nagrada je u grlu i u njegovu srcu. Sretan je što usrećuje lijepom pjesmom svoje slušatelje.«²⁸

²³ *Odmev*, leto II, št. 1, 3.

²⁴ *Odmev*, leto I, št. 2, 2.

²⁵ Prije njega pjevački je zbor vodio Ivan Gorenšek (1930.), a potom Anton Sever (1931.). Zbor se ugasio 1934., a obnovit će se 1937. godine (Jerman, Todorovski 1999: 16–17).

²⁶ *Odmev*, leto I, št. 3, 2.

²⁷ *Odmev*, leto I, št. 3, 3.

²⁸ *Odmev*, leto II, št. 3, 4.

Kao poseban odsjek istaknuo se šahovski odsjek, koji je imao oko 90 članova. Sve do početka Drugoga svjetskog rata šahovski je odsjek mjesečno priređivao brzopotezne šahovske turnire.²⁹ Na turniru zagrebačkih šahovskih klubova osvojili su peto mjesto. Šahovski odsjek je, kako piše *Odmev*, pozitivno utjecao na mlade ljude i »odvraćao ih na taj način od traženja zabave u javnim lokalima gdje se troši zdravlje i novac«. ³⁰

Plesni odsjek organizirao je plesne tečajeve koji su trajali dva mjeseca, a održavali su se dva puta tjedno.

Propagandni odsjek je do 1932. pribrao 16 000 imena Slovenaca koji su živjeli u Zagrebu i pokušao ih pridobiti za članstvo u Društvu. U izradi tog popisa sudjelovalo je 30 članova i članica društva. Propagandni odsjek se prvi zauzimao za izlazak društvenog glasila *Odmev*. Uredništvo *Odmeva* suočavalo se s velikim troškom tiskanja glasila. Jedan dio novca prikupljali su putem oglasa, a drugi su dio davali mecene.³¹ Unutar Društva djelovao je i odsjek za zabave, koji je organizirao niz plesova, zabava i proslava pojedinih blagdana. Zabave su se održavale u *Kolu, Željezničarskom domu i Novinarskom domu*.³² Zabave za Svetoga Nikolu 1932., za Novu godinu 1933. i za maskenbalsku proslavu 11. veljače 1933. bile su u ingerenciji ovoga odsjeka. Na proslavi Svetoga Nikole nastupio je pjevački zbor, a u Zagrebu su govorili da nigdje nije bilo tako impozantno i lijepo kao »pri Krajncih«. »Prebrzo je došao policijski sat. Na proslavi se pilo dolensjkoga Cvičeka i Ljutomeržana, a Ljutomeržan se, čini se, više pio budući da su brojniji bili Štajerci.«³³ Zanimljivo je da je Boris Zarnik glumio sv. Nikolu. Novogodišnja proslava za Slovence bila je organizirana u restoranu *Janje* uz pjevački zbor i ondje je podijeljena nagrada od 300 dinara.³⁴ Nagradu je dobio gospodin Hostnik i izabrao je dar u vrijednosti od 300 dinara kod inserenta (oglašivača) Mervara.

Prosvjetni odjel organizirao je predavanja koja su se održavala svake srijede. Do veljače 1933. bila su organizirana 24 predavanja (tri iz slovenske povijesti, dva iz opće povijesti, tri iz biologije, devet iz medicine, dva iz veterine, jedno iz tehnike i jedno iz sporta).³⁵ Najviše tema bilo je vezano uz prirodoslovlje, gospodarstvo i zdrav-

²⁹ Jerman, Todorovski 1999: 18.

³⁰ *Odmev*, leto I, št. 3, 1.

³¹ *Odmev*, leto I, št. 2, 3.

³² Jerman, Todorovski 1999: 17. Općenito o odsjecima u društvu vidi u: Jerman, Todorovski 1999: 12–19.

³³ *Odmev*, leto I, št. 3, 3.

³⁴ *Odmev*, leto I, št. 3, 2.

³⁵ *Odmev*, leto II, št. 2, 3. Donosim ovdje i popis svih predavanja koja su objavljena u *Odmevu*. 19. listopada 1932. dr. Boris Zarnik, Koji faktori odlučuju o spolu; 26. listopada 1932., dr. Alojz Tavčar,

stvo. Najviše predavanja održali su Fran Zavrnik i Boris Zarnik. Zbog velikog broja predavanja koje je ovaj odsjek Društva organizirao, *Narodni dom* je 1937. dobio počasni naslov *Drugoga pučkog učilišta u Zagrebu*.³⁶ Mnoga su predavanja bila popraćena i projekcijama. Predavači su u najvećem broju bili profesori i liječnici.³⁷

Narodna knjižnica i čitaonica imala je i omladinski odsjek koji je osnovan 5. ožujka 1933., a cilj djelovanja bio mu je na literarnom, dramskom i sportskom polju. Odsjek je imao sastanke subotom navečer, a u nedjelju, ako nije bilo moguće ići na izlet, organizirale su se u društvenim prostorijama čajanke.³⁸ Vidljivo je iz *Odmeva* da je omladinski odsjek 6. svibnja 1933. nastupio s predstavom *Doktor Hribar* poljskoga pisca Fredra.³⁹

Postojao je i izletnički odsjek, koji je povremeno organizirao izlete u bližu zagrebačku okolicu i Sloveniju (Bohinj, Golica)⁴⁰. Tako su 1933. organizirali izlet autobusom na Gorjance, koji je stajao 30 dinara po osobi. Bio je to dvodnevni izlet, izletnici su spavali u Šentjerneju (mjestu pod Svetom Gerom sa slovenske strane, op.a.), a potom su sljedećega dana išli na vrh.⁴¹

U tekstu koji je napisao Zavrnik u trećem broju *Odmeva*, a koji je posvećen novoj godini 1933., ističe se kako je potrebna konsolidacija među Slovencima u Zagre-

---

Utjecaj podneblja i zemlje na razvitak raslinja; 2. studeni 1932., dr. Fran Zavrnik, Moderne klaonice i pregledavanje mesa; dr. Karlo Lušicky, Guša, njezini uzroci i posljedice; 16. studeni 1932., Fran Ilešič, Začetnik slovenske knjige, Primož Trubar; 23. studeni 1932., dr. Boris Zarnik, Veliki mislilac Benedictus de Spinoza (u povodu tristote godišnjice rođenja); 30. studeni 1932., dr. Rafael Dolinšek, O raku žene; 7. prosinca 1932., dr. Albert Ogrizek, O planinskom gospodarstvu; 14. prosinca 1932., dr. Fran Kogoj, Tuberkuloza kože; 21. prosinca 1932., dr. Fran Ilešič, O začetku slovenske moderne književnosti; 29. prosinca 1932., dr. Fedor Mikič, O umiranju dojenčadi; 4. siječnja 1933., dr. Fran Zavrnik, Veterinarstvo u znanosti i životu; 11. siječnja 1933., dr. Alojz Tavčar, O temi iz znanosti o biljkama; dr. Ljudmil Hauptmann, Političko-kulturna pozadina slovenske reformacije; 25. siječnja 1933., dr. Ciril Češčut, Moderna žena i materinstvo; 22. ožujka 1933., dr. Boris Zarnik, Početni razvitak čovjeka; 29. ožujka 1933., dr. August Arselin, Odnos radnika i poslodavca po obrtnom zakonu; 5. travnja 1933., dr. Karlo Lušicky, O žutici i o žučnim kamencima; 12. travnja 1933., dr. Ljudmil Hauptman, Slovenci u vrijeme reformacije i apsolutizma; 19. travnja 1933., dr. Boris Zarnik, O začecu bez oplodnje; 26. travnja 1933., dr. August Arselin, U spomen na Cankara; 3. svibnja 1933., dr. Alojz Tavčar, Kako dišu biljke; 10. svibnja 1933., dr. Fran Zavrnik, Veterinarstvo i narodna prosvjeta; 17. svibnja 1933., dr. Grga Novak, Pogled na svijet starih istočnih naroda; 24. svibnja 1933., dr. Fran Kokolj, Međusoban odnos kožnih i unutarnjih bolesti; 31. svibnja 1933., dr. Ivan Černe, S kajakom od Zagreba do Carigrada.

³⁶ Jerman, Todorovski 1999: 15–16.

³⁷ *Odmev*, leto I, št. 3, 2.

³⁸ *Odmev*, leto II, št. 2, 4.

³⁹ *Odmev*, leto II, št. 3, 3.

⁴⁰ Zbog redovitih izleta koji su bili organizirani u Podsused i Samobor Društvo je dobilo popust na Samoborček od 50% (Jerman, Todorovski 1999: 17).

⁴¹ *Odmev*, leto II, št. 6, 3.

bu. »Tu smo se našli iz raznih dijelova uže nam domovine s različitim pogledima i načinima mišljenja. Prvu etapu međusobnog upoznavanja smo prošli, a sada dolazi druga. Oni koji nisu sposobni za pojedina mjesta, koja su dosada zauzimali, moraju se maknuti na mjesta koja im pripadaju. Tu ne smijemo gledati previše na sentimentalnost pojedinaca. Zajedništvo stoji iznad pojedinaca. Predavanjima moramo posvetiti više pažnje. Moraju se vršiti po određenom sistemu. Vrijeme je misliti na određene kurseve koji će omogućivati posjetiteljima korist. Knjižnica mora biti naša prva briga. Pjevački odsjek se mora solidno izgraditi i popuniti. Čuje se potreba i za dramskim odsjekom. Razmišljati treba i o obrtnom odsjeku. Tu bi trebala inicijativa obrtničkih krugova. Treba razmišljati i o organizacijama na gospodarskom polju. *Odmev* treba podići na viši nivo, ali bez novčanih sredstava to ne ide. Mi zagrebački Slovenci se moramo još jednom probuditi iz svoje letargije ako hoćemo predstavljati pozitivan faktor u narodu i državi. Pri svakom koraku moramo imati pred očima zajedništvo čitavog jugoslavenskog naroda koji predstavlja među drugim većim narodima na svijetu razmjerno malu jedinicu.«⁴²

Društvo je putem novina slalo pozive svojim članovima i članicama za razne akcije. Tako su jednom prigodom tražili da članovi i prijatelji društva daruju za društvene prostorije kipove ili slike spisatelja, pjesnika i umjetnika i drugih zaslužnih osoba.⁴³ Zbog gospodarske krize u to doba, vodstvo *Narodne knjižnice i čitaonice* odlučilo je skupljati veću članarinu od imućnijih članova Društva.⁴⁴

Odmev je povremeno objavljivao i intervjue sa znamenitim Slovincima u Zagrebu. Tako je objavljen i intervju s Hinkom Nučićem, kazališnim glumcem i redateljem slovenskoga podrijetla. U uvodu se spominju mnogobrojna imena slovenskih kazališnih umjetnika u Zagrebu. Među njima se ističu Podgorska i Nučić, a »u operi Bukšeg, Druzovičeva, Križaj, Lubejeva, Šimenc i Vičar.« Nučić u razgovoru odgovara kako Slovenci nemaju nikakva utjecaja na odabir kazališnoga repertoara. Prema Nučićevu viđenju Cankarova, Kraigherova, Cerkenikova i Nemecova djela značajnija su za kazališnu umjetnost. Do 1933. u Hrvatskome narodnom kazalištu odigrane su Funtakova *Tekma* i Kraigherova *Školjka* u Nučićevoj režiji. Za razliku od HNK, Ljubljansko kazalište brine da budu odigrane predstave hrvatskih i srpskih autora, pa je čak 8 takvih odigrano u jednoj sezoni.⁴⁵

⁴² *Odmev*, leto I, št. 3, 1.

⁴³ *Odmev*, leto II, št. 3.

⁴⁴ *Odmev*, leto II, št. 3.

⁴⁵ *Odmev*, leto II, št. 6, 2.

O društvu Naš dom i o položaju Slovenki koje su u Zagrebu i po cijeloj Hrvatskoj zaposlene kao služavke u mnogobrojnim građanskim obiteljima

U *Odmevu* su izlazile informacije i o drugim slovenskim društvima. Tada se često govorilo o društvu *Naš dom*, koje se brinulo o slovenskim sluškinjama u Zagrebu⁴⁶. Posebnu brigu su poklanjali slovenskim nezaposlenim i starim sluškinjama, koje su trebale prenoćište i prehranu.⁴⁷ Društvo *Naš dom* bilo je zapravo jedina udruga slovenskih sluškinja, kuharica i sobarica u Hrvatskoj. Započelo je svoje djelovanje 1. studenoga 1931., a 1933. imalo je 211 članica, 9 članova utemeljitelja i 25 potpornih članova. Prostorije društva bile su u Beogradskoj 10, u blizini palače Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Tu su bile koncentrirane i sve institucije društva – sklonište s prenoćištem i ured za posredovanje u traženju i zasnivanju službe. Sklonište je imalo dvije spavaonice i dvadeset kreveta, dnevnu sobu, kuhinju, kupaonicu i rezervnu sobu, a mjesečni je promet prenoćišta bio između 500 i 600 osoba. Prva gazdarica prenoćišta bila je Marija Novak, koja je 1932. umrla od tuberkuloze. Posredovanjem udruge zaposlilo se oko 50 djevojaka do 1933., a institucija je imala strogo humanitarno-socijalni karakter i glavna joj je zadaća bila štiti djevojke koje su u Zagrebu tražile službu. Eventualni dohodak društva bio je namijenjen gradnji djevojačkoga doma u Zagrebu, u kojem bi djevojke našle stan, hranu i besplatno prenoćište.⁴⁸ U *Odmevu* je izišao i jedan članak Jože Marjetiča, predsjednika društva *Naš dom*, o problemu iseljavanja slovenskih djevojaka iz Slovenije. »Neka ugledna funkcionarka ženskog saveza Jugoslavije je rekla da u Beogradu misle da Slovenke zato idu po svijetu što su lijene da obrađuju svoju rodnu grudu i da je zato njihov pad u nemoralno ponašanje lako razumljiv. Neki misle da ih goni po svijetu njihov veseli temperament i da u svojoj naivnosti traže sreću... Ja mislim da ih goni po svijetu nadasve krut seljački socijalni red koji je u Sloveniji moderan i kažnjava sve one koji nisu prvorodenci/prvorodenke. Prvo i jedino dijete dobije kuću i zemlju, a ostala dobiju otpremninu i – marš u svijet. Kamo? Kamo ako ne tražiti službu i u njoj sreću ili nesreću? U Hrvatskoj je kod seljaka drugačije. Tu otac podijeli zemlju svoj djeci. .... Mnoga hrvatska sela imaju još zadruge gdje je otac gospodar nad cijelom družinom. Drugi je uzrok taj što naše djevojke bježe od kuće zbog nezakonita djeteta... U Zagrebu ima takvih djevojaka 30 od 100. .... U Zagreb dolaze djevojke iz čitave Slovenije. Najviše ih je iz Posavja, Štajerske, pa Kranjske. .... Oko 15 000 djevojaka služi u Zagrebu, drugim riječima kod nas služi 15 bataljona modernih robova. To su većinom sluškinje, kuharice, konobarice, sobarice i odgajateljice. ... Zagrebačka burza rada nastoji riješiti pitanje služinčadi. Ona namjerava sagraditi centralno djevojačko sklonište na Goljaku gdje bi djevojke imale svoju kuhinju, kupaonice, garderobe i moderne

⁴⁶ To je društvo promijenilo svoje ime u *Dekliško društvo Ognjišče* 1936. godine.

⁴⁷ *Odmev*, leto II, št. 2, 5.

⁴⁸ *Odmev*, leto II, št. 5, 2–3.

spavaonice da bi na taj način postavila djevojke koje su bez službe na nivo kulturnog čovjeka. ... Kako je vidljivo, ima premalo skloništa za djevojke u Zagrebu. Djevojke nisu organizirane, agencije nema, pa ostaju na cesti. Svaka koja noću dođe u ruke policije smatra se za prostitutku, pa je na policiji pregledavaju. Zdrava je otpuštena, a bolesna otpremljena u bolnicu. ... Kod jezuita postoji Marijina družba slovenskih djevojaka. Tu se mjesečno dva puta sastaju sve one koje su u službi. Ostale djevojke koje su bez službe našle su se na ulici na milost i nemilost fakina i pohotnika. Nas je najviše boljela činjenica da su djevojke u takvim slučajevima došle u ruke trgovaca bijelim robljem koji su ih prodali u bordele, u ruke pohotnika koji su ih zarazili veneričnim bolestima, u ruke fakina koji su naivnost i poštenje naših djevojaka nagradili nezakonitim djetetom. ... Ne samo u moralnom, već i u materijalnom pogledu su naše djevojke strašno izrabljivane. Danas nalazimo gazde koje ne plaćaju svojeg sužnja, ne daju mu hrane, mora raditi 16 do 20 sati na dan.... Okružnom uredu ga ne prijavi, ako oboli mora iz kuće u bolnicu ili kamo hoće... Dokle je mlada i lijepe vanjštine lako dobije službu, ako ostari, nema na svijetu za nju mjesta. Zato se često događa da su se neke same ubile u Savi ili pod lokomotivom ili su popile octenu kiselinu. Treći uzrok zašto smo se zauzeli za naše djevojke jest da bi im digli djevojački ponos, da bi otklonili lakovjernost, naivnost i povećali horizont njihova intelekta.«⁴⁹

Autor ovog tako opširnog ekscerpiranog članka, humanitarni radnik i najistaknutiji funkcionar slovenske organizacije specijalizirane za zastupanje i zaštitu velike skupine slovenskih građanki zaposlenih u Zagrebu, pišući o životnim sudbinama i o društvenom i materijalnom položaju svojih štićenica, ne krije ni okrutne i žalosne činjenice ni svoje zgražanje i svoju gorčinu. Može se pretpostaviti da je njegova stajališta, pa i njegove osjećaje, odobravalala većina čitatelja *Odmeva*, a možda i popriličan dio njegovih sunarodnjaka u domovini. S njim bi se vjerojatno bili složili i mnogi njegovi suvremenici Zagrepčani – samo što oni nisu čitali *Odmev*. I svi bi oni s njime – uz razlike samo u nijansama – svakako dijelili onaj pomalo potiskivani, a ipak i pomalo sladak prizvuk osramoćenosti kakav prati svaku osudu cijele jedne populacije zbog tobožnje nemoralnosti. Međutim – zbog taktičnosti (na koju će se pozvati jedan od urednika *Odmeva*) ili zbog slučajne ili namjerne zaboravnosti – i autor članka i njegovi čitatelji propustili su, evocirajući patnje, deziluzije i devijacije u pričama o hrvatskim sluškinjama slovenskoga podrijetla, istaknuti i znatne veoma pozitivne rezultate koje je ta osobita, nekoliko desetljeća duga uska povezanost predstavnika dviju umnogome dosta različitih društvenih sredina donijela u prvom redu hrvatskoj građanskoj svakodnevnici, a zatim i nekim dubljim razinama, pa i jednom istinski dubokom i bitnom sloju egzistencije hrvatske građanske obitelji. Naime, slovenske su djevojke, u prvom redu seoske, tražile mjesta kućnih pomoćnica u hrvatskim obiteljima već od početka 1880-ih, i takvo povezivanje, ubrzo prihvaćeno na objema

⁴⁹ *Odmev*, leto II, št. 7, 1–2.

stranama, postalo je do smjene stoljeća veoma učestalo, zatim posve uobičajeno, tako da je na kraju Slovenka u ulozi kućne pomoćnice hrvatske građanske obitelji predstavljala statusni simbol – i takav se odnos održao do Drugoga svjetskog rata: trajao je, dakle, više od pola stoljeća. Dakako, slovenska je djevojka u hrvatskoj građanskoj obitelji morala i mogla mnogo toga naučiti. Ali ni ona, iako sa sela, nije dolazila praznih ruku. Osim silne želje da, učeći i radeći, zarađuje za život i da se osveti za svoju zlu sudbinu, ona je donijela i poznavanje prehrambenih navika i vještina uzgoja različitih od onih uobičajenih u praksi hrvatskih obitelji, a i rutinu održavanja osobne čistoće i higijene i urednosti stambenih prostora drugačiju od hrvatske rutine. Donijela je sa sobom i sposobnost da se prilagođava situaciji zatečenoj u novoj sredini i nenametljivo obogaćuje tu situaciju poklanjanjem svojih skromnih znanja i umijeća. Ako je novi ambijent bio iole sklon suradnji što ju je ona nudila, uskoro je, prirodno i gotovo neopazice i posve nehotice, počinjala utjecati na funkcioniranje kućanstva u kojem je nalazila ostvarenje svojih osnovnih potreba. Ona je tada tim minimalnim prinosima pomagala i izvjesnom redefiniranju uloge kućne pomoćnice u novoj sredini i ostvarivanju atmosfere posebne vrste zajedništva. A najviše je toj novoj sredini pridonosila ako se svakodnevno – što je bio veoma čest slučaj – mada nije bila *kinder-frajla*, morala usput baviti i malom djecom, onom u najosjetljivijoj dobi. Autor našeg članka u *Odmevu* govori o 15 000 djevojaka koje služe u Zagrebu. Uzmimo da je pretjerao, i da je toliko Slovenki, tj. prema njegovoj metafori »15 bataljona modernih robova«, služilo u cijeloj Hrvatskoj. Ako pretpostavimo da ih je samo 10 000 doista radilo u hrvatskim građanskim obiteljima, i da je u određenom razdoblju, npr. u dvama desetljećima na prijelazu XIX. u XX. stoljeće, u svakoj od tih obitelji bilo prosječno dvoje male djece, tada moramo reći da su – čak i samo u tih dvadeset godina – slovenske sluškinje u Hrvatskoj, potpuno nepripremljene za tu funkciju, sudjelovale u odgoju 20 000 hrvatske djece u najosjetljivijoj dobi, da na njihovo obavljanje te službe nije bilo nikakvih prigovora, i da su se naše bake, kad su govorile o vremenu *Odmeva*, rado i zapravo s ljubavlju sjećale svojih Nanika i svojih Francika. I još jedno: slovenska su dekleta svojim službovanjem u našoj zemlji – koje se ponekad, nažalost, završavalo pretužnom starošću – zaslužila da im i hrvatska sociologija posveti jedan ozbiljan rad.

O društvu Triglav, o Vrapčancima i Kustošijancima i o jugoslavenstvu

U *Odmevu* je izišao i kratak članak o društvu *Triglav*, za koje se ističe kako je osnovano 1875. u Grazu i da je bilo najstarije akademsko društvo u cijeloj Jugoslaviji. Od 1920. ima sjedište u Zagrebu, a bilo je projugoslavenski orijentirano. Za posjeta Zagrebu kralj Aleksandar se posebno zanimao za spomenuto društvo. Osim uskih

veza sa Slovenijom Triglav je imao i veze s Krakovom, Bečom i Ljubljanom, u kojima su postojala društva istoga imena.⁵⁰

Od šestoga broja za 1933. u jednom su se dijelu časopisa donosile vijesti iz Kustošije, predgrađa Zagreba u kojem je bio posebno brojan slovenski živalj. Tridesetih godina Vrapče još nije bilo dio Zagreba. »Općina vrapčanska ima 15 000 ljudi. Dije se u tri dijela: u Kustošijance, Vrapčance i Poljance. U kustošijanskom dijelu živi preko 6000 ljudi. Osim nekoliko autohtonih sve ostalo su doseljenici (Slovenci i Zagorci, op.a.). Vrapčanci i Poljanci su domaći seljaci. Prvi teže (Kustošijanci, op.a.) za pripojenje gradu Zagrebu, a ostali se brane kao konzervativci i ne vjeruju da bi Zagreb bolje gospodario od Vrapča.« Iz novinskoga članka vidljivo je da su tridesetih godina dvadesetog stoljeća Gornja i Donja Kustošija pružale velik broj jeftinih parcela za gradnju kuća. Budući da je u svijetu u to doba bila gospodarska kriza, i kustošijanska industrija je u krizi. »Drvena industrija Drvinje propala je prije dvije godine (1931., op.a.), Dom ništa ne radi, prodaje samo drva za loženje, tvornice *Astra*, *Zinaj* i *Vuksan* rade, a rade i tekstilna industrija *Pamuk* i *Herrman* i *Kraus*.« U Kustošiji o broju Slovenaca svjedoči i velik broj slovenskih gostionica. Tako se slovenska vina toče kod Iljaš Antona u Vrapču, kod Premelč-Halambeka u Kustošiji, kod Franko-Štrbana u Kustošiji i Gorupa u Kustošiji.⁵¹

U povodu proslave 1. prosinca uredništvo *Odmeva* objavilo je Zavrnikov tekst o Danu ujedinjenja. U njemu on ovako piše: »Tako je nastala naša Jugoslavija našom voljom. Volja naroda je velika stvar. Ali ta volja se rodila iz srca, a bilo je malo razuma. Malo je tada bilo uperenih očiju u budućnost. ... Uglavnom, većina ljudi si tada nije razbijala glavu s nepobitnom istinom da je sa svakim mladim gospodarstvom teško. Treba zasuci rukave i raditi.... Pojam države kod nas je nejasan, kada smo mi državu, razumije se Austriju, smatrali za nešto takvo što treba rušiti. Naučeni smo bili rušiti, ali ne i zidati i graditi. U tom je smislu naš seljak bio najrealniji jer je smatrao da poraze bude morao plaćati kao i do sada, ali će ih od sada plaćati za sebe.« Zavrnik ističe kako su Slovenci najbolje iskusili kakvi su bili Nijemci. »Jedino kao snažan, jedinstveni narod možemo se odupirati, pojedinačno smo izgubljeni. S narodnim sužanjstvom dolazi i gospodarsko sužanjstvo.« Zavrnik navodi kako danas južnoslavenski narodi možda više nisu tako snažno osjećajima povezani kao 1918., ali su zato povezani gospodarski. Zavrnikov izrazito projugoslavenski stav dolazi do izražaja u ovim rečenicama: »Ako kada čujemo nekoga kako rovari protiv države, toga treba podsjetiti kako radi protiv sebe. Mi smo lako protiv vlade, ali protiv države nikada. Domovina je uvijek u pravu, kako kažu Amerikanci, a ako ne mislimo tako neka

⁵⁰ *Odmev*, leto II, št. 4, 3.

⁵¹ *Odmev*, leto II, št. 6, 3.

nam služi naš prvi prosinac za to da krenemo na pravi put i tako najbolje praznujemo naš narodni praznik... «⁵²

O didaktičkoj i moralizatorskoj dimenziji časopisa, o naprednjaštvu, o izletima u prirodu, o taktičnosti kao stilu života manjinskih skupina, o »uzgoju i poboljšanju rase«..., o zaraznim bolestima i o svjetskoj ekonomskoj krizi

U drugome broju iz 1932. izlazi i članak pod naslovom *Smisao pučkog sveučilišta*. Zagrebačko pučko sveučilište je tih dana slavilo dvadesetu obljetnicu, pa je uredništvo *Odmeva* željelo podsjetiti svoje čitatelje koliko je važno »duhovno uzdizanje«. »U povodu dvadeset godina Pučkog sveučilišta u Zagrebu prof. Vale Vouk je napisao nekoliko lijepih misli s kojima želimo upoznati naše čitatelje: Živimo u vremenu kada se govori o krizi duševne i materijalne kulture. Ne smije se zaboraviti da čovjeku nije dovoljno samo jačanje mišića, već i uzgajanje duše i okrepa uma. To se može doseći samo znanjem koje čovjeku mora biti ne samo sredstvo već i cilj življenja. ... Danas se posvuda uzdiže tjelesna kultura. Ali ne smijemo zaboraviti da najljepše razvijeno tijelo ne stvara čovjeka, ako u njegovom tijelu nema plemenite duše. Nama su pokraj stadiona za tjelesnu kulturu bitni i stadioni za krijepljenje uma. Pučka sveučilišta su otvorena svakome tko želi popuniti svoje znanje, u bilo kojoj struci ili znanosti, a kojemu dosadašnje škole nisu dozvolile da dosegne željeni stupanj znanja.«⁵³ U uvodniku drugoga broja za 1933. izlazi Zarnikov članak *Što znači biti naprednjak?* Zarnik ističe demokratsku ideju naprednjaštva i naglašava kako pravi naprednjak »poštuje svaki nazor koji se temelji na poštenim idejama, čak i ako je taj nazor suprotan njegovu vlastitu nazoru.«⁵⁴ Uvodnik trećega broja za 1933. piše Boris Zarnik s temom *Zašto idemo na izlete?* Ističe kako su izleti glavne prigode da se članovi među sobom upoznaju i u veselom raspoloženju provedu nekoliko sati skupa, da bi se poslije toga više vezali za društvo. Čini se da se pojam izleta, prema Zarniku, od početka stoljeća do 1930-ih podosta izmijenio. »U prijašnjem vremenu, bio je glavni cilj svakog izleta gostionica... Posebnu korist su imala djeca koja su se igrala u prirodi, dok su stariji sjedili u gostionici uz vino, politizirali i razgovarali... Tek poslije rata (misli na Prvi svjetski rat, op.a.) razvio se u najširim krugovima smisao za izlete koji su povezani s tjelesnim naporom. ... Da je razumijevanje za takve izlete tako brzo prodrlo u sve slojeve, ima svoj uzrok u razvoju gradskog života koji postavlja sve veće i veće zahtjeve na naš živčani sustav. Zato svatko gleda da se u slobodnom vremenu rasonodi.«⁵⁵ Kao uvodnik za četvrti broj 1933. napisan je članak *Kako u životu utvr-*

⁵² *Odmev*, leto I, št. 2, 1.

⁵³ *Odmev*, leto I, št. 2, 2.

⁵⁴ *Odmev*, leto II, št. 2, 1.

⁵⁵ *Odmev*, leto II, št. 3, 1.

dujemo vlastiti položaj? U njemu se iznose pogledi kako bi se trebala ponašati manjina prema većini, i to na primjeru Slovenaca u Hrvatskoj. »Ako si želimo održati svoj položaj, moramo održavati veze s drugim ljudima. Svatko stremi za tim da svoj položaj učini boljim i udobnijim. ... Kako sam već spomenuo, ljudi prema nastupu pojedinca zaključuju o čitavom krugu kojem pojedinac pripada. Zato moramo mi Slovenci u Zagrebu jako paziti da naš nastup bude taktičan, jer onako kako se ponašamo mi, tako će i naša braća Hrvati promatrati sve naše sunarodnjake. Pri tome trebamo misliti na to da među prva načela taktičnoga ophođenja pripada ne miješati se u stvari koje nas se ništa ne tiču. Samo takvim nastupom i ugladenim i uljudnim ophođenjem možemo doprinijeti da se bratske veze između Slovenaca i Hrvata učvrste...«⁵⁶ U vezi s tom temom javlja se i članak u kojem se govori o prekomjernom piću kod zagrebačkih Slovenaca. »Alkoholizam treba također smatrati za nekulturnu pojavu. Slovenci bi bili znatno više poštivani u Zagrebu kada bi među njima bilo više trijeznih ljudi. Slovenski gostioničari, koji su po Zagrebu poznati po svojoj solidarnosti i po dobroj usluzi zbog toga ne bi bili uskraćeni.«⁵⁷ U uvodniku petoga broja za 1933. Boris Zarnik piše o temi *Uzgoj i poboljšanje rase*. »Po mišljenju mnogih nastupa veliki preokret koji će promijeniti potpuno nazore o pojedincu i o njegovom pogledu na ljudsko društvo. U 19. stoljeću se smatralo da je čovjek kada se rodi tabula rasa i da čovjek postaje onakav kakvim ga učini njegova okolina i odgoj. ... Prema takvom shvaćanju svi bi ljudi bili zapravo jednaki među sobom. Razlike bi bile samo u okolini u kojoj je pojedinac odrastao i u njegovu odgoju. ... Biološka znanost je došla do potpuno drugačijih rezultata o kojima se donedavno u javnosti ništa nije znalo. Od početka 20. stoljeća znanost se počela baviti s problemom nasljeđa i utjecaja vanjskih faktora na organizam. Pokazalo se da su prijašnji nazori bili u potpunosti krivi. ... Dakle nasljeđe se dobiva preko predaka. Čovjek je vredniji toliko koliko je naslijedio duševnih osobina od predaka. Samo je jedan put koji vodi svome cilju, a to je tražiti način da se ljudima koji su sposobniji po prirodi omogućiti da imaju više potomaka, a da se ljudima koji imaju slabe fizičke i duševne osobine spriječi razmnožavanje.«⁵⁸ Tekst je pisan u duhu tadašnjega doba koje je prethodilo nacifašističkom razdoblju osvajanja Europe. U šestome broju 1933. kao početni tekst objavljen je članak o trbušnome tifusu. Zbog očito čestih pojava trbušnoga tifusa među stanovnicima Jugoslavije, članak je imao poučni karakter. Pisac članka daje četiri osnovna pravila preventive od tifusa: »perite ruke prije jela, perite ruke kada dođete s WC-a, obavljajte veliku potrebu na WC-u i perite voće u vodi«. Ističe kako se u državi sve češće uvode betonirani odvodi i septičke jame koje štite od tifusa. »U slučaju da se čovjek razboli od tifusa treba biti odvojen, a svoju kuhinjsku i noćnu posudu, sa svojom posteljom i s

⁵⁶ *Odmev*, leto II, št. 4, 1.

⁵⁷ *Odmev*, leto II, št. 4, 3.

⁵⁸ *Odmev*, leto II, št. 5, 1.

ručnicima treba odvojiti od drugih. U bolničku sobu pripada samo najnužnije. Zastori, sagovi, namještaj koji je drven ili željezan ne pripadaju u bolničku sobu. Postelja mora biti slobodna i u sredini sobe tako da se može lako prići bolesniku. Opaža se da se ljudi boje otvarati prozore kod bolesnika. Kod tifusa je sasvim drugačije. Čim je više zraka to je bolje. Tako su mi govorili prijatelji koji su boravili u Rusiji da su tifusari koji su se vozili u sanitetskim vozilima naveliko umirali, dok je bilo rijetko da su umirali oni na sanjkama. ... Sve stvari je potrebno raskužiti. Posteljenu treba staviti u posebnu vreću i preko noći je namočiti u raskužnu tekućinu makar da se kuha petnaest minuta. Treba paziti i na izlučevine bolesnika. Bolesniku treba mir, pa su posjeti u takvim slučajevima potpuno isključeni. Ako je posjet potreban, neka se osoba koja ide u posjet obuče u poseban bijeli plašt kojega pri izlazu odlaže. Poslije temeljito pere ruke. Jedaći pribor se ne nosi iz sobe sve dotle dok bolesnik ne ozdravi. Ako je bolesnik nešto naćeo (misli se od hrane, op.a.) ili samo dotaknuo više se nikome ne daje. Nakon odlaska bolesnika u bolnicu bolesnička se soba ponovo oslika i dezinficira. U bolesničku sobu ne smije nitko sve dotle dok ona nije temeljito očišćena. Bolesnik koji je bolest prebolio neka se još neko vrijeme ne kreće među ljudima.«⁵⁹ Zanimljiva je i tema svjetske gospodarske krize o kojoj je govorio Louis Adamič na predavanju koje je organiziralo Slovensko prosvjetno društvo 31. siječnja 1933. u Glazbenom zavodu. U predavanju Adamič ističe kako su tvornice »morale započeti sa smanjenom proizvodnjom, pa su potrebe za radnicima postajale sve manje«. »Zaposlenici su počeli biti otpušteni. ... Sada ih je već 16 milijuna. Bijeda raste, a rješenja niotkuda ako se nastavi sadašnjim sistemom.« Adamič se slaže sa skupinom tehno-krata i inženjera da se uvede šesnaestosatni radni tjedan, čime bi se zaposlilo sve radnike. Zanimljiv je podatak da je Adamič predavao na hrvatskome jeziku nakon što je proveo dva tjedna u Dalmaciji.⁶⁰

Feljton: O Zagrebu kao gospodarskom i privrednom središtu i o istočnoj Sloveniji kao o njegovu zaleđu. O sjećanjima na Prvi svjetski rat. O položaju Slovenaca u Austriji i Italiji

U *Odmevu* je izlazio i feljton koji je pisao Ivan Malgaj: o Zagrebu kao gospodarskom i društvenom središtu i o istočnoj Sloveniji kao o njegovu zaleđu. »Zagreb je najjače gospodarsko središte u državi. Svako veće mjesto ima svoje zaleđe. Potrebe zaleđa omogućuju središtu njegov razvitak. Nakon prevrata koncentrirao se domaći i inozemni kapital u Zagrebu zato, jer je našao dobro tlo za eksploataciju. Predratna središta (kao što su Budimpešta, Graz, Trst, Pula i Rijeka) izgubila su privlačnu moć na gospodarskom polju. Nove državne međe prerezale su žile dovodnice u tuđa gos-

⁵⁹ *Odmev*, leto II, št. 6, 1–2.

⁶⁰ *Odmev*, leto II, št. 2, 3.

podarska središta. Ljubljana i Maribor nisu mogli preuzeti sve ono što je nekada išlo u tuđinu. ... To što je nekada kruta, željezna ruka tuđih vladara s velikom dosljednošću ucjepljivala našim očevima i nama, da je naša domovina moćna multinacionalna Austro-Ugarska, pokazalo se kao nevaljano kada je prestao umjetni pritisak. Ljudi više nisu išli u Graz i tuđa mjesta. Granice na Sutli više nije bilo. Bilo nam je normalno da idemo u Zagreb. Nehotice su naši ljudi u Zagrebu usklikivali: pa to su naši kajkavci. Našli smo isto oduševljenje za zajedničku državu kao i u Sloveniji. U Zagrebu nam je bilo sve više domaće nego prije u Grazu. Živahan gospodarski razmah nakon prevrata u Zagrebu potrebovao je marljive ruke naših radnika i spretnost naših obrtnika.... Naši uslužni željezničari, koji su došli na mjesto nadutih Mađara i mađarona brzo su se udomaćili u Zagrebu. Iz svih krajeva Slovenije dolazili su Slovenci u Zagreb. Tu vidimo zidare i tesare iz Prekije, koji su prije išli u Graz i druga austrijska mjesta. Došli su i iz Koruške. Za ljude južno od Maribora i uz rogašku prugu Zagreb je postao prirodno središte. Svi krajevi od Novog Mesta do Brežica šalju svoje ovdje. Kada su nam Talijani zatvorili Pulu i Trst i uzeli Goriško došlo je mnogo marljivih Primoraca u Zagreb. Stanovništvo iz krajeva uz željezničku prugu od Zidanog Mosta do Sutle je u Zagrebu skoro već doma... Slovenci nisu za Zagreb kolonija, već prirodni prirast razvijajućega gospodarskoga i kulturnoga centra.«⁶¹ Pišući o Slovencima u Zagrebu, jedan je tekst u *Odmevu* posvećen i crkvi sv. Roka u kojoj se skupljala većina Slovenaca u Zagrebu. »Među njima nađeš domaćega, ali i poznanika iz najudaljenijeg dijela Slovenije. Povijest te crkve seže u vrijeme kada je kuga uzela 1000 žrtava u Hrvatskoj i Sloveniji. ... Tada se mrtvace pokopavalo na Rokovom groblju.«⁶² U kasnijim brojevima *Odmeva* (od br. 5 za 1933. godinu) izlazio je feljton o sjećanjima na Prvi svjetski rat pripadnika bivšeg 17. pješačkog puka.⁶³

Odmev je pisao i o položaju Slovenaca u Austriji i Italiji. U drugome broju izlazi članak o goriškim vrtlarima. Pišu o tome kako su se Slovenci uvelike raselili iz pokrajine Gorice (danas Primorska) sve do Vardara, a kako pojedinih obitelji ima i u Zagrebu. »U Italiji Slovence fašistički režim šalje u internaciju na malarična mjesta, a fašistički režim ističe prednosti amnestije koju je proglasio Mussolini povodom desete godišnjice uspostave fašizma u Italiji.« *Odmev* također piše o položaju Slovenaca u Koruškoj. Položaj Slovenaca u Koruškoj nije ništa manje crn od položaja Slovenaca na Soči. Ističu kako Austrija pred Europom izigrava zaštitu manjina formiranjem dvojezičnih škola. »Spomenik u Vrbi podignut je u čast plebiscita i govori kako srpskoj vojsci služi na ponos da nije zalazila na stotine kilometara u srce susjednih

⁶¹ *Odmev*, leto II, št. 1, 1–2.

⁶² *Odmev*, leto II, št. 3, 2–3.

⁶³ *Odmev*, leto II, št. 5, 1.

naroda«. Uredništvo *Odmeva* ističe kako bi za Austriju bila »kilometarska sramota« da su Srbi po Mačvi postavili krvave spomenike njezinih zvjerstava.⁶⁴

I na kraju... o reklamama

Iz reklama koje su se objavljivale na kraju časopisa saznajemo o zagrebačkim trgovcima, ugostiteljima⁶⁵ i obrtnicima slovenskoga podrijetla. Tako se npr. u drugome broju za 1933. godinu reklamiraju pekar Josip Fretze, staklar Josip Škrjanc, željezarija *Mervar i Hodniković*, trgovina kuhinjskim potrepštinama *Pakiž i drugovi*, restauracija *Janje* vlasnika Resnika, tesarija A. Kežmana, buffet i delikatese Maksa Dolinara, restauracija *K uspinjači* Julijane Blažević, mesar Leopold Karas, kavana Medulić vlasnika Cirila Tratnika⁶⁶, a u trećem broju za 1933. godinu reklamiraju Antonija Veršec slovensku menzu, Vrek Blaž salon namještaja i Maks Pongratz kemijsku čistionicu.⁶⁷ Uz reklame je u *Odmevu*, u šestome broju za 1933., objavljen i djelomičan popis slovenskih obrtnika i trgovaca u Zagrebu. Iz njega je vidljivo kakvim se sve različitim djelatnostima zagrebački Slovenci bave: namještaj, tesarstvo, tapetarstvo, dekoraterstvo, željezarija, električna roba, staklena i porculanska roba, krojači, povrtlarstvo, prodaja čavala, klobučari, pranje rublja, bojenje i čišćenje odijela, pekarstvo, mesnice, menze, kafići, hoteli, restauracije, ljekarnici, liječnici, knjižari, fotografi, trgovine mješovitom robom i slično. Raznolikost zanimanja ove manjinske populacije pokazuje njezinu ekonomsku i gospodarsku važnost za međuratni Zagreb.⁶⁸

Zaključak

Časopis *Odmev* bio je časopis zagrebačkih Slovenaca koji donosi niz zanimljivih informacija iz svakodnevnog života Slovenaca u Zagrebu i Hrvatskoj. Uz slovenski časopis *Odmev* u to su doba izlazili u Zagrebu srpski i češki časopisi, dok ostali etniciteti (osim, dakako, hrvatskoga) nisu imali svoja glasila. Činjenica da je slovenski časopis izlazio u Zagrebu u to doba upućuje na to da su Slovenci uistinu bili mnogobrojni. Slovenski časopis izlazio je tek deset brojeva, prilično redovito, a nakon toga je, bez ikakve najave, ukinut. Ukidanje časopisa slijedilo je najvjerojatnije zbog teške financijske situacije koja se jasno očitovala i tijekom cijelog razdoblja izlaženja časopisa.

⁶⁴ *Odmev*, leto I, št. 2, 4.

⁶⁵ Uz *Narodni dom*, u kojem su se sastajali Slovenci u međuratnom razdoblju, Slovenci su se sastajali i u oko 20 zagrebačkih gostionica, od kojih je sedam bilo proglašeno sastajalištem Slovenaca.

⁶⁶ *Odmev*, leto II, št. 2, 5.

⁶⁷ *Odmev*, leto II, št. 3, 5.

⁶⁸ *Odmev*, leto II, št. 6, 3.

pisa. Iako je izišlo samo nekoliko brojeva, časopis je na neki način dao sliku funkcioniranja *Narodne knjižnice i čitaonice*, ali i ostalih slovenskih društava u Zagrebu. Časopis nije samo imao intenciju davati informacije o slovenskim društvima, iako je to bio primaran zadatak, već se bavio i zagrebačkim temama, temama iz povijesti i temama iz slovenske dijaspore. Uz nabrojeno, izlazili su i pojedini literarni radovi. Iz svega spomenutog moguće je zaključiti da je cilj časopisa *Odmev*, koji je postavljen u prvome broju – uspostavljanje međusobne veze unutar slovenske populacije u Zagrebu i upoznavanje javnosti s radom slovenskoga društva Narodna knjižnica i čitaonica – u razdoblju izlaženja lista u potpunosti ostvaren. Samim svojim izlaženjem, ali i pretežnim dijelom svojeg sadržaja, *Odmev* je bio prihvatilo i zaista je obavljao i animacijsku funkciju kojom je pridonosio povezanosti i zajedništvu Slovenaca privremeno ili stalno nastanjenih u Hrvatskoj. Časopis se bavio i problemima koji su postojali unutar slovenske zajednice u našoj zemlji, pa je napose pisao o položaju velike skupine Slovenki koje su u Zagrebu i u drugim hrvatskim gradovima bile zaposlene kao kućne pomoćnice. Po načinu uređivanja i po izboru suradnika časopis je bio izrazito amaterski proizvod, na razini osrednjih suvremenih neprofesionalnih »tiskovina«, ali je možda upravo zahvaljujući tome, umio sačuvati na nekim svojim stranicama ne samo sliku odnosa unutar zagrebačke slovenske zajednice nego je, začudo, ne pišući zapravo gotovo nikad o samome Zagrebu, uspio dočarati njegovu tadašnju atmosferu.

Bibliografija članaka objavljenih u *Odmevu*

a) pitanja djelovanja slovenskih društava u Zagrebu

Uredništvo, »Na pot« u: *Odmev*, 1(1932)1, str. 1

Zavrnik, Fran, »Kaj hočemo?« u: *Odmev*, 1(1932)1, str. 1–2.

Tajništvo propagandnega odseka, »Iz društvenoga življenja« u: *Odmev*, 1(1932)1, str. 2–3.

»Iz društvenega življenja« – Knjižničarji (»Iz društvene knjižnice«); Lindič, Ciril (»Pevski odsek«); Korošec, Mišo (»Poročilo šahovskega odseka«); Načelnik plesnega odseka (»Plesni odsek«); Tajništvo propagandnega odseka, (»Propagandni odsek«) u: *Odmev*, 1(1932)2, str. 2–3.

»Iz društvenega življenja« – »Spored predavanj«; Lindič, Ciril (»Pevski odsek«); »Plesni odsek«; Krajnc, Vladimir, (»Šahovski odsek«); »Silvestrovo« u: *Odmev*, 1(1932)3, str. 2.

»Iz društvenega življenja« – Zavrnik, Fran, (»Občni zbor Narodne knjižnice in čitalnice v Zagrebu«); Uredništvo, »Imenovanje« (Fran Kogoj i Alojz Tavčar); »Veselični odsek«; »Pustno veselico«; Fretze, Oton, »Šahovski odsek«; Uredništvo, »Iz uredništva« (premještaj Janka Schweigera, urednika); Uredništvo in uprava, »Iz uredništva in uprave« (kašnjenje izdanja prvog broja za 1933. godinu); »Novoletno nagrada od din 300« u: *Odmev*, 2(1933)1, str. 2–3.

»Iz društvenega življenja«, Vrtovec, E., »Poročilo Narodne knjižnice in čitaonice v Zagrebu za poslovno leto 1933«; Rumpret, H., »Blagajniško poročilo«; Knjižničarji, »Letno poročilo knjižnice Narodne knjižnice in čitalnice v Zagrebu«; »Odbor narodne knjižnice in čitalnice v Zagrebu«; Čeh, M., »Ustanovitev Mladinskega odseka«, »Šahovski odsek«, »Pev-

ski odsek»; »Iz uredništva in uprave« (kašnjenje broja); »Odbor Nakiča« (Milada Lemeževa otvorila stomatološku ordinaciju); »Oće Vendelin Vošnjak« (umro); »Brezposlenim sluškinjam« (nudi se smještaj u društvu *Naš dom*) u: *Odmev*, 2(1933)2, str. 3–5.

»Predavanja« u: *Odmev*, 2(1933)2, str. 1.

»Predavanja« u: *Odmev*, 2(1933)3, str. 1.

Narodna knjižnica in čitalnica, Knjižničarji, »Nove knjige unešene v knjižnični katalog v marcu 1933.«; »Iz čitalnice«; »Društveni odbor, blagajniško poročilo«; Odseki – Lindič, Ciril, »Pevski«; »Mladinski odsek«; »Šahovski odsek« u: *Odmev*, 2(1933)3, str. 3–5.

»Iz uredništva« (štamparska pogreška) u: *Odmev*, 2(1933)3, str. 5.

»Iz uprave« (mole financijsku podršku) u: *Odmev*, 2(1933)3, str. 5.

»Predavanja« u: *Odmev*, 2(1933)4, str. 1.

»Društvene vesti« – »Iz knjižnice«; »Iz čitalnice«; u: *Odmev*, 2(1933)4, str. 3.

»Iz uredništva« (Odmev je isključivo glasilo Nakiča) u: *Odmev*, 2(1933)4, str. 3.

»Iz uprave« (donatori za list) u: *Odmev*, 2(1933)4, str. 3.

»Društvene vesti« – »Iz knjižnice«, »Iz čitalnice« (»Prireditev«, »Mladinski odsek«, »Šahovski odsek«) u: *Odmev*, 2(1933)5, str. 2.

»Društveno kabino na Savi« (Društvo je i za 1933. zakupilo kabinu na savskom kupalištu) u: *Odmev*, 2(1933)5, str. 3.

»Iz uredništva« (informacija o tome kada izlazi sljedeći broj i molba za dostavljanje informacija uredništvu) u: *Odmev*, 2(1933)5, str. 3.

»Iz uprave« (donatori za list, popis imena) u: *Odmev*, 2(1933)5, str. 3.

»Društvene vesti« – Knjižničarji, »Iz knjižnice«; »Iz čitalnice« (Izlet na Gorjance); Rumpert, »Članstvo« (povećanje članarine s tri na deset dinara); »Pevski odsek Nakiča« u: *Odmev*, 2(1933)6, str. 3.

»Društvene vesti« – Knjižničarji, »Iz knjižnice«; »Iz čitalnice« (»V čitalnici vlada počitniško razpoloženje«; »Prof. dr. Kogoj« (postao je dekan medicinskog fakulteta); »Mnogi žele« (da bi list izlazio svakih 14 dana) u: *Odmev*, 2(1933)7, str. 2.

b) tekstovi vezani za pojedine obljetnice, tekstovi povijesnoga karaktera

Zavrnik, Fran, »Naš 1. decembar« u: *Odmev*, 1(1932)2, str. 1–2.

»Naloge ljudskih univerz« u: *Odmev*, 1(1932)2, str. 2.

Zavrnik, Fran, »Za staro in novo leto« u: *Odmev*, 1(1932)3, str. 1.

»Zagreb in mi« u: *Odmev*, 2(1932)1, str. 1.

Malgaj, Ivan, »Nekaj o Zagrebskem zaledju« u: *Odmev*, 2(1932)1, str. 1–2.

Malgaj, Ivan, »Še nekaj o Zagrebskem zaledju« u: *Odmev*, 2(1933)2, str. 2–4.

Malgaj, Ivan, »Cerkev Sv. Roka na groblju in nekaj o kugi« u: *Odmev*, 2(1933)3, str. 2–3.

Malgaj, Ivan, »Kako bo Zagreb s časom obvladal svoje zaledje?« u: *Odmev*, 2(1933)4, str. 2.

Čerin, V., »Iz življenja naše akademske mladine – Kratko poročilo o zgodovini in delovanju zagrebskega Triglava« u: *Odmev*, 2(1933)4, str. 3.

Malgaj, Ivan, »Kako bo Zagreb s časom obvladal svoje zaledje« u: *Odmev*, 2(1933)5, str. 2.

Zarnik, Boris, »40-letnica slovenskega planinskega društva« u: *Odmev*, 2(1933)7, str. 1.

c) tekstovi vezani za Slovence u Sloveniji i izvan granica Jugoslavije

»Vesti iz ožje domovine« – »Družba Svetog Ćirila i Metoda«; »20 september« (obletnica smrti dijaka Adamiča in strojnika Lundra); »Stoletnico rojstva Miroslava Tyrša«; »Sedamdesetletnico Južnega sokola v Ljubljani«; »Štiridesetlet je minulo od otboritve opernega gledališča v Ljubljani«; »Sedamdesetletnica smrti Antona Martina Slomška«; »Petnajstletnica Krekove smrti«; »Funtek in Franc Milčinski« obavijest o smrti; »dr. Karel Hinterlechner« – obavijest o smrti; »Rado Murnik« – obavijest o smrti u: *Odmev*, 1(1932)2, str. 3–4.

»Naši pod tujim jarmom« – »Položaj koroških Slovencev«; »Namesto amnestije nepreuzano nove konfinacije« (Italija) u: *Odmev*, 1(1932)2, str. 4.

»Dan lepe knjige« u: *Odmev*, 2(1933)1, str. 3.

»Dr. Leo Lemež« u: *Odmev*, 2(1933)2, str. 1.

»Otroški pevski zbor Trboveljski slavčki« (vratio se iz Beča s uspjehom) u: *Odmev*, 2(1933)5, str. 3.

R. H., »Krško in okolica« u: *Odmev*, 2(1933)6, str. 2.

d) informacije o djelovanju Slovenaca u Zagrebu i opće informacije

»Zagrebske novice« – »Smrt Rudolfa Morana«; »Predavanja«; »Pučko sveučilište v Zagrebu«; »Poverejništvo Vodnikove družbe in Slovenske matice«; »O Miklavževem večeru«; »Mladinski pevski zbor Trboveljski slavček« u: *Odmev*, 1(1932)1, str. 4.

»Miklavžev večer« u: *Odmev*, 1(1932)2, str. 1.

»Zagrebske novice« – »Miklavžev večer za otroke«; Vižintin, Ž., »Naši goriški vrtnarji«; »Trboveljski slavček«; »Divlji lovec F. S. Finžgarja v zagrebskem narodnom kazalištu«; »Na Vse Svete je obiskalo Mirogoj preko 150.000 ljudi« u: *Odmev*, 1(1932)2, str. 3.

»Zagrebske novice« – »Miklavževa večer«; »Jubilej Josipa Križaja«; »Divlji lovec od F. S. Finžgarja v Zagrebu«; »Cerkveni koncert slovenskih božićnih pesmi«; »Za našo grudo« u: *Odmev*, 1(1932)3, str. 3–4.

»Vabimo na pustno veselico« u: *Odmev*, 2(1933)1, str. 1.

»Dva nova redna profesora Zagrebskega useučilišta« u: *Odmev*, 2(1933)2, str. 2.

»Dve slovenske kulturne prireditve v Zagrebu« u: *Odmev*, 2(1933)2, str. 2.

»Diplomirali so na tehnični fakulteti« u: *Odmev*, 2(1933)3, str. 5.

»Vombergerjeva drama 'Vrnitev' v Zagrebu« u: *Odmev*, 2(1933)3, str. 5.

»Mariborski učiteljišćnici v Zagrebu« u: *Odmev*, 2(1933)3, str. 5.

»Promovirala je« (promocija Stane Leban i Jože Berganta na Zagrebačkom sveučilištu) u: *Odmev*, 2(1933)4, str. 3.

»Iz slovenske Marijine družbe v Zagrebu« u: *Odmev*, 2(1933)4, str. 3.

»Hinko Nučić – 50-letnik« u: *Odmev*, 2(1933)4, str. 3.

»Otroška igrališća« u: *Odmev*, 2(1933)4, str. 3.

»Zrinski in Frankopani (obljetnica njihove pogibije u Zagrebu)« u: *Odmev*, 2(1933)4, str. 3.

»Danes 10 t.m. je umrl oće g. dr. Augusta Arselina« u: *Odmev*, 2(1933)4, str. 3.

»Prva javna knjižnica in čitalnica v Skoplju« u: *Odmev*, 2(1933)4, str. 3.

- »Literatura« (Zdravje; Indeks; Narodni napredak; Treznost; Poučni slovar; Naš svetovalec v bolezni in zdravju) u: *Odmev*, 2(1933)4, str. 3.
- »Hinko Nučič« u: *Odmev*, 2(1933)5, str. 1–2.
- »Društvo *Naš dom* z zavetiščem in posredovalnico za službo« u: *Odmev*, 2(1933)5, str. 2–3.
- »Iz slovenske Marijine družbe« u: *Odmev*, 2(1933)5, str. 3.
- »V cerkvi Svetog Roka« (svećenik je otišao zbog lošeg zdravlja na planinski zrak) u: *Odmev*, 2(1933)5, str. 3.
- »Iz Slomškovega prosvetnega društva« u: *Odmev*, 2(1933)5, str. 3.
- »Plemenita nagrada in priznanje« (gospoda Švrljugova odvela je članove zbora Slomškovega prosvetnega društva u kazalište) u: *Odmev*, 2(1933)5, str. 3.
- »V občini Vrapče stanuje okrog 150 slovenskih družin« u: *Odmev*, 2(1933)5, str. 3.
- »Nova slovenska gostilna v Zagrebu« (gostionica Malešič na Pejačevićevom trgu 3) u: *Odmev*, 2(1933)5, str. 3.
- »V kustošijskih kulturnih in gospodarskih društvih prednjačijo Slovenci« u: *Odmev*, 2(1933)5, str. 3.
- »Pred nekoliko mesecev je umrl v vrapčanskom Černomercu g. Debevec« u: *Odmev*, 2(1933)5, str. 3.
- Uredništvo, »Razgovor s Hinkom Nučičem« u: *Odmev*, 2(1933)6, str. 2.
- »30. junija« (promocija doktora prava Frana Vizintina) u: *Odmev*, 2(1933)6, str. 3.
- »Diplomiral je« (Miran Brinar) u: *Odmev*, 2(1933)6, str. 3.
- »Iz Kustošije« – (»Občina Vrapčanska« (broji 15000 ljudi); »Osnoval se je« (odbor za gradnju Narodnoga doma); »V Dolnji Kustošiji« (povoljne parcele za gradnju); »Kustošijanska veleindustrija« (u krizi); »Slovenska vina« (toče se u kustošijanskim gostionicama); »V občini Vrapče« (obnovljeno sokolsko društvo); »Obolela je na škrlatici« (kći jedinica doktora iz Kustošije Jože Marjetiča); »V Kustošiji« (gradi palaču trgovac Vladimir Lončar); »V nedjeljo 25.6.« (priredba osnovne škole u Kustošiji); »Združitev občine Vrapče z Zagrebom«) u: *Odmev*, 2(1933)6, str. 3.
- »Dragutin Domjanič« (preminuo je) u: *Odmev*, 2(1933)6, str. 3.
- »V julijski številki *Vzajemnosti*« (izašao je članak Jože Marjetiča o iseljavanju slovenskih djevojaka) u: *Odmev*, 2(1933)6, str. 3.
- »Adresar« (slovenskih trgovaca i obrtnika u Zagrebu od slova A do slova E) u: *Odmev*, 2(1933)6, str. 3.
- Marjetič, Jože, »Problem izseljavanja slovenskih deklet« u: *Odmev*, 2(1933)7, str. 1–2.
- »Iz Kustošije« – »Pred mesecem je umrl« (smrt Jože Bračka, Slovenca iz Bijenika); »V tvornici Zagorka« (obolio je Josip Zakošek); »Dne 13. avgusta« (velika vatrogasna zabava); »Na zadnjem letnom občnem zboru obrtnoga pevskega društva *Nada*« (predsjednik Jože Marjetič); »V Kustošiji« (pojavi se tuberkuloza); »V Kustošiji« (osnovano društvo *Naša krila*) u: *Odmev*, 2(1933)7, str. 2.
- »Cankarjev 'Kralj na Betajnovi' v Beogradu« u: *Odmev*, 2(1933)7, str. 2.
- »V Skoplju« (prvi jugoslavenski kongres trijeznih) u: *Odmev*, 2(1933)7, str. 2.
- »Zadnje nedjelje« (odlazak patera Gabriela Cevca iz Zagreba) u: *Odmev*, 2(1933)7, str. 2.
- »Iz Karlovca – Slovensko prosvetno društvo 'Triglav' v Karlovcu« u: *Odmev*, 2(1933)7, str. 2.

»Književnost« – popis časopisa i kratke informacije o njima (*Zdravje, Novi život, Narodni napredak, Treznost, Sokolska prosveta, Planinski vestnik, Mladinski list, Zvonček, Ženski svet, Ženski list, Žena in dom, Sestrinska riječ, Dom in svet, Življenje in svet, Modra ptica, Sodobnost, Književnost, Beseda o sodobnih vprašanjih, Zadrugi vestnik, Narodni gospodar, Zadrugarstvo, Hrvatski zadrugar, Radnička zaštita, Privreda, Narodna odbrana, Hanoar*, u: *Odmev*, 2(1933)7, str. 2–3.

e) moralističko-filozofski i poučni tekstovi

- Vižintin, Ž., »Naše zanimanje za gospodarske in javne zadeve« u: *Odmev*, 1(1932)3, str. 1–2
Zarnik, Boris, »Kaj po meni znali naprednjak?« u: *Odmev*, 2(1933)2, str. 1.
Zarnik, Boris, »Zakaj hodimo na izlete?« u: *Odmev*, 2(1933)3, str. 1.
»Za večjo porabo grozdja in sadja« u: *Odmev*, 2(1933)3, str. 1–2.
Zarnik, Boris, »Kako si v življenju utrjujemo naš položaj« u: *Odmev*, 2(1933)4, str. 1–2.
Zarnik, Boris, »Vzgoja in izboljšanje rase« u: *Odmev*, 2(1933)5, str. 1.
Mikič, Fedor, »Trebušni tifus« u: *Odmev*, 2(1933)6, str. 1–2.

f) literarni prilozi

- A) Br-r, »O, ti časopisi« u: *Odmev*, 2(1933)1, str. 1–2.
Kmetova, Marija, »Pot navkreber« u: *Odmev*, 2(1933)3, str. 2–4.
Kmetova, Marija, »Pot navkreber« u: *Odmev*, 2(1933)4, str. 1–2.
Zloganjškogorski, »Spomini na svetovno vojsko« u: *Odmev*, 2(1933)5, str. 1.
Zloganjškogorski, »Spomini na svetovno vojsko« u: *Odmev*, 2(1933)6, str. 1–3.
Zloganjškogorski, »Spomini na svetovno vojsko« u: *Odmev*, 2(1933)7, str. 2–3.

IZVORI I LITERATURA

Popis literature

Szabo, Agneza: Socijalna struktura Slovenaca u Kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji između 1880. i 1910. godine. U: *Slovenci v Hrvaški*, Inštitut za narodnosna vprašanja, Ljubljana 1995, str. 85–105.

Jerman, Silvin, **Todorovski**, Ilinka: *Slovenski dom v Zagrebu 1929. – 1999*. Kulturno-prosvetno društvo Slovenski dom, Zagreb 1999.

Popis izvora

Hrvatski državni arhiv (HDA), fond Državni zavod za statistiku, kutija 55, fascikl 70, Prisutno stanovništvo prema vjeroispovijedi i materinjem jeziku, popis 1921. i 1931.

Odmev, godišta 1932. i 1933.

THE WRITINGS OF THE SLOVENE JOURNAL ODMEV IN 1932 AND 1933

Filip Škiljan

Institute for Migration and Ethnic Studies

SUMMARY: *The author analyzes the writings of the Slovene journal Odmev, which was published in Zagreb in 1932 and 1933. The introductory part gives some general information about Slovenes in Zagreb and their activities through social organizations, and then gives a thematic division of articles in the journal with certain excerpts from those articles. At the end, it gives a complete bibliography of articles published in Odmev in its two years of publishing.*

Keywords: *Zagreb; Slovenes; inter-war period*